

ศาสนโฆวท

กัณท์ที่ ๑ - ความสามัคคี

พระเทพสิงหนุรจรกรรย์

R17001

วันนี้จะแสดงธรรมอันเป็นเหตุให้เกิดความสุขสันต์ ซึ่งหมายถึงความสุขความเจริญ เป็นที่พอใจของคนทั่วโลก ถึงกับยกขึ้นเป็นคำอวยชัยให้พรโดยน้ำใจอันมุ่งดีแก่กัน

ความสุขด้วยทรัพย์สมบัติยศศักดิ์บริวาร ชื่อเสียงเกียรติคุณ ความสบายกายไม่มีโรคภัยเบียดเบียน ความปลอดโปร่งไม่มีอุปสรรคขัดข้อง ความไม่มีภัยจากข้าศึกศัตรู ความโปร่งใจ ไม่มีเหตุภัยทำให้ขุ่นมัว ความงามความดีตลอดถึงความบริสุทธิ์ เหล่านี้เรียกว่า ความสุขสันต์ คุณข้อนี้จะเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้ว จะรักษาให้คงที่ได้หรือจะทำให้เจริญขึ้น ก็เพราะประพฤตียึดธรรมเป็นหลัก เพราะฉะนั้นสมเด็จพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย จึงตรัสแก่สุพรหมเทวบุตรความว่า

“เราไม่เห็นความสุขสันต์ของประชาชน นอกจากปัญญาเป็นทางให้เกิดความรู้ ตปะ ความเพียร อินทรีย์สังวร ความสำรวมอินทรีย์ การล่าความชั่วได้หมด”

พระพุทธรูปนี้ทรงแสดงความสุขสันต์ว่า เป็นผลสำเร็จมาแต่ ปัญญา ความเพียร ความระวังไม่ประพฤตชั่ว

ปริชาห์ยังรู้ความเลื่อมความเจริญพร้อมทั้งเหตุผล เรียกว่า ปัญญา เป็นเหตุให้เกิดความสุขสันต์ เพราะเกิดขึ้นแก่ผู้ใด ย่อมทำให้จิตใจของผู้นั้นให้สว่างใส แลเห็น

วิบัติและสมบัติ ควรละและความประกอบอย่างไร ดุจคนที่มีจักขุเป็นปกติ และรู้จักชนิดแห่งสิ่งของ และเห็นอะไร ๆ ก็ทราบได้ว่าดีและไม่ดี ฉะนั้น

แสงสว่างแห่งพระอาทิตย์ พระจันทร์ และดวงประทีป ย่อมสำหรับจักขุฉันใด ปัญญาก็เป็นแสงสว่างสำหรับจิตใจ ทำให้เห็นผิดและถูกเหมือนฉะนั้น

คนผู้มีปัญญาย่อมพินิจพิเคราะห์เบื้องต้นและเบื้องปลาย ผิดถูก เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ รู้คาดการณ์ถูก รู้จักประมาณตน รู้จักกาลที่ควรและไม่ควร เช่นนี้ไม่มีใครมีทางเสีย มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว

เพราะปัญญาเป็นดุจผู้ชี้ทางเสื่อมทางเจริญให้บุคคลได้หลีกเลี่ยงและดำเนินไป เหตุนี้ สมเด็จพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย จึงตรัสสรรเสริญไว้ว่า **ปัญญา เจริญปสาสติ “ปัญญาย่อมคุ้มครองบุคคล”** พุทธภาษิตข้อนี้มีอธิบายไว้ว่า

คนเราเมื่อยังเป็นทารกไม่เดียงสา ต้องอยู่ในปกครองของผู้ใหญ่มีบิดามารดา เป็นต้น ดูแลระวังรักษาฝึกหัดตัดปรี้อ ครั้นเจริญขึ้น ได้เห็นการงานที่เขาทำ ได้ยินเสียงที่พูด ทำอย่างนั้นดี ทำอย่างนั้นไม่ดี ความรู้ก็เจริญขึ้นโดยลำดับ รู้จักทำการงาน ถูกผิดตามพื้นเพของตน ถ้าได้เรียนศิลปวิทยา คบหาสมาคมกับคนที่ฉลาด มีความรู้ ความฉลาด ความรู้ความสามารถก็เจริญยิ่งขึ้นไป อาจรักษาตนและปกครองหมู่คณะของตนให้มีความเจริญไพศาล ตามกำลังความรู้ความสามารถ ทำชีวิตให้เป็นไปในโลกโดยความสวัสดิ์ โดยนัยนี้แม้องค์พระมหากษัตริย์ย่อมปกครองประชาราษฎร์ไว้ได้ โดยพระปรีชา ทางธรรมก็เช่นเดียวกัน ถ้าผู้ปกครองขาดปัญญา ปล่อยให้ไปตามลำพังใจ ก็จะได้ยินในอารมณ์ที่รักที่ชัง ด้วยอำนาจกิเลสชักนำให้เศร้าหมองขุ่นมัว จะทำจะพูดจะคิดก็วิปริตผิดทางธรรม เป็นเหตุให้เกิดอาการที่น่าเกลียดปรากฏ ถ้ามี

ปัญญากำกับอยู่ก็ไม่อาจฝ่าฝืนความรู้ไปได้ แม้จะเป็นได้บ้าง ตามนิสัยของจิตใจ ก็ยังจะเหนี่ยวรั้งมิให้กำเริบถึงแสดงอาการทางกายและวาจา ซึ่งเป็นกิจที่ที่น่าเกลียดน่าชัง ต้องตามพุทธภาษิตความว่า

“บัณฑิตผู้ดำเนินในกิจที่เป็นประโยชน์ด้วยปัญญา ย่อมไม่แสดงอาการขึ้นลงให้ปรากฏ ผู้มีปัญญารู้จักเหตุผลทั้งทางโลกและทางธรรม ย่อมปกครองตนและหมั่นคนะของตนให้ได้รับผลคือความสวัสดิ ไม่มีความเสี่ยง” สมเด็จพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย อาศัยพระปรีชารอบรู้ ในเหตุผลทำพระองค์ให้บริสุทธิ์ หลุดจากอำนาจข้าศึก คือ กิเลสมาร เพราะทรงรู้เท่าทันไม่มกมายในอุบายของข้าศึก จึงได้พระนามว่า **พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า** ทำความสวัสดิแก่พระองค์แล้วยังทรงสั่งสอนผู้อื่นให้ประพฤติตามได้รับความสวัสดิทั้งโลกนี้และโลกหน้า ถึงที่สุดก็มีเป็นอนันต์ คำสั่งสอนของพระองค์เป็นทางดำเนินของบุคคลได้ทุกชั้นไม่ว่าสูงต่ำ เพราะฉะนั้น จึงได้ทรงพระนามว่า **สตุถาเทวมนุสสานิ** เป็นพระศาสดาของเทวดาและมนุษย์ นี้ก็เพราะปรีชารอบรู้ในเหตุผลทำความสวัสดิให้แก่สาธุชน ตลอดมาถึงเราทั้งหลาย

ปัญญาเป็นคุณให้เกิดความสวัสดิ ดังพรรณนามา ต้องยกความเพียรด้วยจึงจะลุล่วงไปได้ เพราะกิจการอะไรหาได้สำเร็จด้วยความรู้อย่างเดียว และความรู้จะเจริญแก่กล้าได้ต้องอาศัยหมั่นฟังหมั่นคิดตรองสอดส่องหาเหตุผลนั้น ๆ ความรู้จึงจะกว้างขวางขึ้นได้

คนเกียจคร้านไม่อาจทำความรู้ให้เจริญได้ แม้จะมีความรู้อยู่บ้าง ก็ไม่มีประโยชน์อะไร กลับทำความรู้นั้นให้เสื่อมทรมานไป ต้องตามพุทธภาษิตความว่า

ปณฺญา มคฺคํ อลฺโส น วินฺทติ - “คนเกียจคร้านย่อมไม่พบทางด้วยปัญญา”

ความสิ้นไปแห่งปัญญา เพราะไม่ประกอบความเพียรนี้เป็นคุณสมบัติพึงจิตในการประกอบกิจตามหน้าที่มิให้ท้อแท้ มีหน้าที่ทำให้ใจให้แกล้วกล้า มิให้หดหู่หงอยเหงา ทำให้อาจหาญ อดทน ชะมักเขม้นไม่เห็นความลำบาก ทำจิตให้มั่นคง มีแต่จะก้าวไปข้างหน้าไม่ถอยหลัง ประคองใจไว้มิให้ไปทางเกียจคร้าน เหล่านี้เป็นลักษณะแห่งความเพียร

ความเพียรนี้อุดหนุนจิตให้แรงขึ้นได้ทั้งข้างชอบและข้างผิด เมื่อใช้ชนิดที่ถูกต้องจึงให้สำเร็จผลที่เป็นคุณเป็นประโยชน์ ไม่เช่นนั้นกลับจะให้โทษแก่ผู้ประพฤติยิ่งขึ้นไปเปรียบดังเครื่องใช้สอยต่าง ๆ ที่ควรจะใช้ในทางหนึ่ง ถ้าเอาไปใช้ในที่ผิดกิจที่ทำย่อมไม่สำเร็จ กลับจะให้โทษ ต่อใช้ถูกทางจึงให้ประโยชน์นั้นสำเร็จได้ ข้อนี้ฉันใดความเพียรก็เหมือนฉะนั้น

ผู้หวังความเจริญพึงทุ่มเทอุทิศสาธุทั้งกำลังกายกำลังความคิด ในกิจที่ตนมุ่งหมายจะได้ผลทั้งทางโลกและทางธรรม ให้สมกับพุทธภาษิตที่ได้สอนไว้ ความว่า

กยิรา เจ กริยาเถนํ - “ถ้าจะทำการทำจริง ๆ ต้องบากบั่นทำกิจนั้นให้มั่นคง”

การทำอะไร จำเป็นต้องพบความขัดข้องจะมากหรือน้อยก็ตาม เมื่อพบความขัดข้องเช่นนั้นก็ไม่ควรท้อถอยวางธุระเสีย ต้องบากบั่นคิดหาอุบายแก้ไข ปลูกฉันทะ

ความพอใจไม่ทอดทิ้ง เมื่อล่องความขัดข้องไปได้ แม้เกิดขึ้นก็ไม่อายแล้ว เพราะเคย
แก้ไขมาแล้วเป็นดังนี้ กิจการที่ทำนั้นอาจสำเร็จ เมื่อสำเร็จชื่อว่าลุล่วงถึงความเจริญ

ผู้ที่มีปัญญาและความเพียรประกอบกัน ย่อมเข้าใจในเหตุในผล รู้จักอุปาย
แก้ไขความขัดข้อง บากบั่นทำกิจการจนสำเร็จผล ทำตนและผู้อื่นให้พ้นภัย ได้รับ
ความสวัสดิ์ ชื่อนี้พึงเห็นตัวอย่างดังนิทานที่ท่านเล่าไว้ ความว่า

มีนายสัตถวาหะ คือพ่อค้าเกวียนผู้หนึ่ง ซึ่งท่านกล่าวว่าเป็นพระโพธิสัตว์
ประกอบพาณิชยกรรมด้วยเกวียน ๕๐๐ เล่ม ครั้งหนึ่งผ่านทุ่งทรายอันแห้งแล้ง
ระยะทางประมาณถึง ๖๐ โยชน์ ทรายในทุ่งนั้นละเอียดร่วน กอบกำก็ไม่ติดอยู่ในมือ
พอพระอาทิตย์ขึ้นก็ร้อนโชนดุจกองถ่านเพลิง เหยียบไม่ได้ เดินได้แต่กลางคืน พอ
อรุณขึ้นก็จอดเกวียนเป็นวงทำปะรำข้างบน บริโภคอาหารเสร็จแต่เช้าตรู่ นั่งในร่มสิ้น
วันยังค่ำเมื่อตะวันตกดวงแล้ว บริโภคอาหารเย็น ครั้นพื้นแผ่นดินหายร้อนแล้ว ก็เทียม
เกวียนเดินทางต่อไป การไปในทางนั้นเช่นเดียวกันกับไปทางทะเล ควรจะต้องหาต้น
หนคือ คนนำทาง เขาเดินข้ามทางนั้นด้วยกำหนดหมายดาวเป็นสำคัญ แม้นาย
สัตถวาหะนั้น ก็ทำตามอย่างนั้นล่องมรรคาไปได้ ๕๙ โยชน์ แล้วคิดว่าอีกคืนเดียวก็จะ
พ้นจากทางกันดาร บริโภคอาหารเย็นแล้ว ก็ไม่เหลือฟืนและน้ำไว้เผื่อ เทียมเกวียนขับ
ไป ตันหนนอนและดูดวงดาวในท้องฟ้า บอกให้ขับไปทางนั้น ทางนี้ อดนอนนานเข้าก็
อ่อนเปลี้ยหลับไป โคนเดินวกไปในทางที่มาแล้ว ไม่ทันรู้ใครก็เดินไปจนตลอดคืน

ตันหนตื่นในเวลาอรุณขึ้น ดูดาวแล้วร้องให้กลับเกวียน กว่าจะกลับให้เข้า
ลำดับกันได้ ก็พออรุณขึ้น คนเหล่านั้นพูดกันว่านี่เป็นที่พักเกวียนของพวกเราเมื่อวาน
นี้ ฟืนและน้ำของเราก็สิ้นแล้ว บัดนี้เราพากันบรรลัษหมด แก้เกวียนตั้งเป็นวงเข้าทำปะ
รำบนแล้วนอนละห้อยอยู่ใต้เกวียนของตน นายสัตถวาหะนี้กว่า เมื่อเราสละความ
เพียรเสียก็จะพินาศกันหมด เวลานั้นยังเข้าพื้นดินยังไม่ทันร้อนก็ออกเที่ยวเดินตรวจดู

เห็นหน้าคาถาของหนึ่งจึงสันนิษฐานว่า หนูนี้อะไรจะได้ขึ้นแห่งน้ำข้างล่างจึงออกขึ้น
ได้ สั่งคนให้เอาจอบมาแล้วให้ขุดลงไปในที่นั้น เขาช่วยกันขุดลงไปได้ ๖๐ ศอก จอบ
กระทบศิลาภายในได้ ก็พากันท้อถอยไม่คิดพยายามต่อไปอีก นายสัตถวาหะเข้าใจว่า
น้ำจะมีอยู่ใต้ศิลา นี้ลงไปยืนเงี่ยหูฟังดูก็ได้ยินเสียงน้ำไหลข้างล่าง ขึ้นมาพบกับคนรับ
ใช้คนหนึ่งว่า ถ้าเจ้าไม่คิดเพียร เราทั้งหลายก็จะพากันตายสิ้น เจ้าอย่าหยุดอุตสาหะ
เสียเลย เอาค้อนเหล็กนี้ลงไปต่อยศิลาในบ่อนั้นเถิด บุรุษนั้นรับค้อนมาแล้ว ถึงคนทั้ง
ปวงสิ้นอุตสาหะยี่นึ่งเสีย ก็ไม่ท้อถอย ลงไปต่อยหินตามสั่ง ศิลาแตกกลางตกไปกั้น
กระแสน้ำไว้ สายน้ำมีลำตาลเป็นประมาณก็พุ่งขึ้นมา คนทั้งปวงก็ได้ดื่มได้อาบเป็น
ผาสุก และผ่าเพลาและแอกที่เหลือใช้เป็นพืนหุงอาหารบริโภค เมื่อพระอาทิตย์
อัสดงคตก็ไปสู่ประเทศที่ประสงค์จำหน่ายสินค้า ได้กำไรสองเท่าบ้างสี่เท่าบ้าง แล้ว
กลับไปสู่ถิ่นของตน

เรื่องนี้เป็นอุทาหรณ์ให้เห็นว่า ผู้ประกอบด้วยปัญญาและความเพียร ย่อม
รักษาตนและหมู่คณะของตนให้พ้นภัยได้รับความสวัสดิ์ พวกพ่อค้าเกวียนรูดพัน
จากความตาย ก็เพราะอาศัยความสอดส่องของนายสัตถวาหะ และความเพียรของ
บุรุษผู้รับใช้ สมเด็จพระบรมศาสดาของเรา ทรงนำเรื่องนี้มาเทียบกับการปฏิบัติในทาง
ธรรม ทรงสอนพุทธศาสนิกชนว่า

“ชนทั้งหลายมีความขวนขวายไม่เกียจคร้าน เพียรขุดอยู่ในทางราบก็ได้พบน้ำ
ที่ดอนนั้น ผู้มีปัญญารู้จักเหตุผล กอปรด้วยความเพียร และกำลังกายกำลัง
ความคิด ไม่เกียจคร้าน ก็พึงได้รับความสงบใจดุจเดียวกัน”

ปัญญาและความเพียรจะทำจิตให้เที่ยงธรรมให้บรรลุผลเช่นนั้นได้ ต้องอาศัยมี
สติกำกับอยู่ด้วย ถ้าไม่เช่นนั้นจะใช้ความรู้ความคิดแซ่เขื่อนไปในทางผิด จิตใจมักจะ
ฟุ้งซ่าน เพราะขัดข้องในการทำและความคิดบ้าง เพราะความทะยานในอารมณ์ที่ตน

รักใคร่บ้าง เพราะความซัดเคืองในอารมณ์ที่ตนไม่พอใจบ้าง และจะเดินเลื้อยไม่
รอบคอบในหน้าที่ของตนเป็นดังนี้ กิจก็มักจะผิด ๆ พลาด ๆ ไม่ลุล่วงถึงผลที่ตนมุ่ง
หมาย อาจทำความเสียหายด้วยความชะล่าใจก็เป็นได้ พึงเห็นตัวอย่างดังต้นหนผู้นำ
ทางพ่อค้าเกวียนที่กล่าวมาแล้ว ด้วยความเลินเล่อต่อหน้าที่ของตนวางใจเสียว่า
เกือบจะถึงแล้ว นอนหลับเสียเกือบจะทำตนและพวกพ้องถึงความพินาศ เพราะฉะนั้น
ความระวังจึงเป็นคุณสำคัญในทางสวัสดิประการหนึ่ง

ความระวังใจมิให้ความยินดียินร้ายครอบงำในเวลาที่จะเห็นรูป ได้ยินเสียง ดม
กลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องสัมผัส และคิดอะไร ๆ โดยเนื้อความก็คือ มีสติรักษาใจให้ดำเนิน
ถูกต้องตามคลองธรรม ข้อนี้เป็นเรื่องสำคัญในการปฏิบัติ เพราะสมบัติ – วิบัติ – สุข –
ทุกข์ ย่อมเกิดแต่ความคิดเป็นต้นเค้า สมเด็จพระบรมศาสดาทรงแสดงโทษของ
ความคิดที่ตั้งเค้าผิดเอาไว้ว่า

ทีโส ทีสั ยนุตฺ กยิรา เวรี วา ปน เเวรินฺ มิจฺฉาปณฺ्हิรฺ จิตฺตํ
ปาปิโย นํ ตโต กเร

“ใจรบใจร คนมีเวรกับคนมีเวร ทำความพินาศอันใดให้แก่
กันและกันก็ดี ความคิดที่ตั้งเค้าผิดทำบุคคลให้ชั่วร้ายกาจ
ยิ่งกว่านั้น”

และแสดงคุณของความคิดที่ตั้งเค้าถูกต้องว่า

น ตํ มาตาปีตา กยิรา อญฺเญ วาปิจ ญฺาตกา สมฺมาปณฺ्हิตํ
จิตฺตํ เสยฺยโส นํ ตโต กเร

“บิดามารดาหรือญาติอื่น ๆ ทำความดีนั้นให้ไม่ได้ ความคิดที่ตั้งเค้าถูก ทำให้บุคคลให้ประเสริฐกว่านั้น”

โดยนัยนี้ แสดงว่าคนที่ เป็นข้าศึกแก่กัน จะทำความพินาศให้แก่กันก็จำเพาะตัว ส่วนความคิดผิดยอมทำตนและผู้อื่นให้พินาศ ด้วยพียงเห็นตัวอย่างดั่งกองทัพอันเข้า ประจัญบานในสงคราม ถ้าความคิดของแม่ทัพผิดจากวิชัยุทธิ์ ก็จะไม่ทันท่วงที เอาชัย ชนะแก่ข้าศึกไม่ได้ กลับจะทำให้กองทัพให้ยับเยินถึงความพินาศด้วยอานาจข้าศึก ส่วนความดีนั้นบิดามารดาหรือญาติจะทำให้ได้เพียงในวิสัยของตน เกินขึ้นไปทำให้ไม่ได้ แต่ความคิดที่ตั้งเค้าถูกทำให้ได้คนที่มีทรัพย์สมบัติ วิทยาความรู้ความสามารถ ศักดิ์ บริวาร เกียรติคุณ ล่วงพ้นเพเดิมของตนขึ้นไปหรือได้บรรลุมผลแห่งการปฏิบัติ ในทางธรรมถึงที่สุด ก็เพราะความคิดที่ตั้งเค้าถูก

การรักษาใจให้เป็นไปได้เช่นนั้น ต้องคอยระวังถึง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในเวลา ที่เห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องสัมผัส เพราะเวลานั้นเป็นโอกาสแห่งศัตรู คือ กิเลส ถ้าขาดความระวัง มันก็จะได้อโอกาสเข้าไปภายใน ทำใจให้เปล็ดเพลิดนมัวเมา หมกมุ่นในรูปเสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่ตนรักใคร่พอใจ และจะทำให้เกิดความคิด ประทุษร้ายใน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่ตนเกลียดชังไม่พอใจ ถ้ามีสติคอยระวัง ตรวจตราประจำอยู่ทางนั้น ๆ ศัตรูคือกิเลสก็ไม่อาจเข้าไปประทุษร้ายได้ ดังนี้ก็จะได้อโอกาสรักษาใจให้ปลอดโปร่ง พ้นจากเสี้ยนหนามทั้งภายในและภายนอก ความระวัง เป็นทางให้เกิดความสวัสดิ์ ทั้งทางโลกและทางธรรมดั่งพรรณนามา

**ปัญญา มีหน้าที่รู้ดีรู้ชั่ว วิริยะ มีหน้าที่พยายามละความชั่ว
ประพฤติกวามดี สติ มีหน้าที่ระวังรักษา ควบคุมปัญญาและความ
เพียรให้ดำเนินถูกต้องตามคลองธรรม ละความชั่วได้เท่าไร ความทุกข์ก็**

หมดไปเท่านั้น ที่ยังสละไม่ได้ ก็ผลิตผล คือ ความทุกข์ อยู่ตามปกติของตน เพราะฉะนั้น การละความชั่วได้หมดนับว่าเป็นความสวัสดิ์อย่างอุกฤษฏ์

ความสวัสดิ์ดีนอกจากคุณธรรม ๔ ประการนี้ไม่มี สมเด็จพระมหารัชมุนีบรม ศาสดาของเราทั้งหลายจึงตรัสว่า

“เราไม่เห็นความสวัสดิ์ของประชาชนนอกจากปัญญา ความเพียร ความระวัง ละความชั่วได้หมด” มีเนื้อความดังพรรณนามา

เพราะฉะนั้นผู้หวังความสวัสดิ์ ควรบำรุงความฉลาด บากบั่นทำกิจการให้ สำเร็จผล มีสติระวังรักษาใจมิให้เขื่อนแซ่ไปในทางผิด การทุจริตควรละ ไม่ควร ประมาท จะได้รับผล คือ ทำตนและหมู่คณะของตนให้ถึงความสวัสดิ์ไม่มีความ เสื่อมทราม ต้องตามพุทธภาษิตดังกล่าวแล้วนั้น

สวัสดิ์ธรรม

๑. ประกอบปัญญา ให้เกิดอยู่เสมอ
๒. ประกอบความเพียร โดยสม่ำเสมอ
๓. มีความระวัง ไม่ประมาทขณะปฏิบัติงาน
๔. ละความชั่วความไม่ดีทั้งมวลโดยเด็ดขาด